

Introduksjon: Flerstemmige perspektiver i norsk utdanningsforskning. Spenninger og muligheter

Ola Buan Øien Nord universitet

Sissil Lea Heggernes OsloMet - storbyuniversitetet

Anne Mette Færøyvik Karlsen Høgskulen på Vestlandet

Målet for denne antologien er å bidra med flerstemmige perspektiver på et kunnskapskulturelt mangfold i norsk utdanningsforskning. Gjennom forskjellige teoretiske og metodiske tilnærminger belyser boken bidrag, spenninger og muligheter på feltet. Slik kan denne antologien fungere som en igangsettende impuls for endringer av praksiser. Et mangfoldig samfunn krever mangfoldig forskning, og profesjonsutdanninger blir stadig utfordret på å bygge broer mellom teori og praksis (Høgheim & Jenssen, 2022). Antologien viser ulike teoretiske tilnærminger for å forstå praksis og gjenspeiler pluralismen som preger norsk utdanning (Solhaug, 2008).

Bidragstypene representerer forskjellige områder innen lærerutdanning og utdanningsledelse. Forfatterne deltok på Nasjonal forskerskole for lærerutdanning (NAFOL), kull 8 (2016–2020), hvor vi blant andre ble ledet av forfatterne bak det siste kapittelet, Kari Smith og Catrine Torbjørnsen Halås. Denne publikasjonen er et resultat av vårt samarbeid i dette forskningsnettverket, hvor flerstemmighet, muligheter og spenninger fungerer som overordnede perspektiver.

Nettopp spenninger tas opp i flere bidrag, på tvers av utdanningssektoren. I kapittel 2 inntar Ola Buan Øien og Elin Angelo et filosofisk perspektiv på hemmende og fremmende praksiser i møte mellom ulike

Sitering: Øien, O. B., Heggernes, S. L. & Karlsen, A. M. F. (2023). Introduksjon: Flerstemmige perspektiver i norsk utdanningsforskning. Spenninger og muligheter. I O. B. Øien, S. L. Heggernes & A. M. F. Karlsen (red.), *Flerstemmige perspektiver i norsk utdanningsforskning: Spenninger og muligheter* (s. 7–10).

Cappelen Damm Akademisk. <https://doi.org/10.23865/noasp.212.ch0>

License: CC-BY-NC 4.0

kunnskapskulturer i norsk musikk lærerutdanning. I hver sin ende av utdanningsløpet finner vi Kristin Belt Skutlabergs og Kathrine Moens bidrag. Kristin Belt Skutlaberg (kapittel 3) tematiserer åtte rektors utfordringer i møte med uforutsette hendelser i lys av konseptene faglig skjønn og praktisk klokskap. Kathrine Moen (kapittel 6), på sin side, undersøker hvordan etisk skjønn utøves i situasjoner med verdimotsetninger mellom foreldre og ansatte i barnehager med religiøst mangfold. Situert i forskningen på grunnskolelærerutdanningen finner vi Ingvill Bjørnstad Åbergs bidrag (kapittel 10), som viser at barn og unge opplever rasistiske fordommer i Norge. Kapittelet diskuterer samtidig hvilke muligheter som oppstår dersom læreren våger å stå i ubehaget, tilknyttet norskhet og rasisme, heller enn å unngå det, noe som leder oss over til neste avsnitt.

Muligheter belyses i flere av kapitlene. Sissil Lea Heggernes (kapittel 1) trekker fram hvordan en kritisk tilnærming til visuell analyse av bildebøker kan fremme elevs demokratiske medborgerskap i engelskfaget. I kapittel 4 undersøker Elena Merzliakova hvordan dialog som metode i studentutveksling kan bidra til å utvikle studentenes generelle pedagogiske tenkning innen norsk og russisk barnehagelærerutdanning. Oda Heidi Bolstad (kapittel 5) retter et teoretisk blikk på hvordan matematikklærers undervisningskunnskap kan styrkes ved å knytte denne til studentenes arbeid med en konkret oppgave. Anne Mette Færøyvik Karlsen og Geir Afdal (kapittel 7) bidrar med en teoretisk utvikling av konseptet mulighetsrom ved hjelp av begrepet *tidrom* (Schatzki, 2010), og gir eksempler fra undervisning og lærersamtaler. Bente Helen Skjelbred og Ingvild Digranes (kapittel 8) undersøker hvilke kjennetegn ved lærers profesjonelle oppmerksomhet som kommer til syne i læringssituasjoner der læreren bruker *egen* tegning som visuell kommunikasjon. Lars Børke (kapittel 9) undersøker betydningen av valg tilknyttet planlegging og gjennomføring av et aksjonsforskningsprosjekt. Her diskuteres videre konsekvenser av valg som blir gjort. Til slutt gir Kari Smith og Catrine Torbjørnsen Halås et overordnet perspektiv på alle bidragene, gjennom sitt oppsummerende avslutningskapittel. Her peker de på betydningen av usikkerhetens pedagogikk, å styrke menneskets kapasitet til å kunne tåle og navigere i usikkerhet.

Sammen tilbyr disse kapitlene original og ny kunnskap innen norsk utdanningsforskning. Hvert kapittel representerer spesifikke perspektiver innenfor forskjellige deler av utdanningssystemet, men kan likevel ha overføringsverdi til andre kontekster og praksiser. Dette kan forstås ut fra

Kemmis et al.s teori om praksisøkologier (2014, s. 47), der det hevdes at praksiser kan gi næring til hverandre. På samme måte som teori og praksis-basert generert empiri kan gi næring til forskningen, vil funn og resultater fra forskningen kunne utvikle innsikter som kan videreutvikle praksisfeltet. Dette kan også belyses gjennom konseptet om utdanningskomplekset, der Kemmis et al. (2014, s. 50–51) belyser hvordan (a) studenters læring, (b) undervisning, (c) utdanning, (d) ledelse og (e) forskning kan være relatert til hverandre. Både implisitt og eksplisitt berører denne antologien alle disse fem elementene, selv om forfatterne i denne boka hovedsakelig er posisjonert som forskere innenfor ulike deler av utdanningsfeltet. For å forstå utdanningskomplekset i denne antologien kan vi legge til grunnskole- og barnehagepraksiser som et supplement til Kemmis et al.s (2014) fem framhevede praksiser. Særlig spennende er det å se alle disse praksisene i lys av ulike fokusområder, som eksempelvis etisk skjønn, verdigrunnlag, demokrati og medborgerskap. Hvordan en praksis kan tenkes å forme en annen vil dermed kunne avhenge av hvilke praksiser som settes i spill av og med hverandre, samt hvilke perspektiver som utforskes i lys av helt eller delvis sammenkoblede praksiser. Hvis endring i utdanningspraksiser skal kunne skje må dette gjøres i relasjon til praksiser som tangerer hverandre på ulike plan. Sagt på en annen måte må alle praksisforståelser utfordres i et felles mål om å styrke og ivareta utviklingen til barn og unge i barnehage, grunnskole, videregående skole og høyere utdanning.

Prinsippet om at ulike praksiser kan informeres og utvikles gjennom å gi næring til hverandre kan også forstås ut fra filosofiske konsepter, slik Ola Buan Øien og Elin Angelo (kapittel 2) viser ved å undersøke norsk musikk lærerutdanning i lys av Gadammers (2008, 2012, 2017) konsepter horisontsammensmelting og fordommer. Dette teoretiske rammeverket bygger på en tanke om at jo flere fordommer vi besitter, forstått som den enkeltes samlede erfarings- og verdigrunnlag, dess større grunnlag har vi for å forstå hverandres horisonter. Horisontsammensmelting handler derfor ikke nødvendigvis om å «smelte sammen» og bli identiske, men snarere om å utvikle innsikter som hjelper oss med å anerkjenne, tolerere og forstå hverandre. Dette kan skape et grunnlag for å gå i dialog med funn fra Kathrine Moen (kapittel 6) og Ingvill Bjørnstad Åberg (kapittel 10). I disse studiene utvikles ny kunnskap og nye innsikter om spenninger og muligheter tilknyttet eksempelvis etisk skjønn og rasisme. Til sammen utgjør slike forståelser og innsikter et flerstemmig kunnskapsgrunnlag som forhåpentligvis bidrar til å nyansere, utvikle og utvide horisonter.

Anne Mette Færøyvik Karlsen og Geir Afdals (kapittel 7) forståelse av dynamiske mulighetsrom som skaper ulike sett av muligheter og umuligheter, har relevans for praksiser både innenfor og utenfor utdanningssektoren. Flere andre bidrag peker også på muligheter og metoder med overføringsverdi til andre fag og sektorer, som Oda Heidi Bolstads (kapittel 5) redegjørelse av matematikklæreres undervisningskunnskap, Sissil Lea Heggernes sitt fokus på det tverrfaglige området demokrati og medborgerskap gjennom bildebøker og Elena Merzliakovas bruk av dialog som metode. Likeledes kan det å stå i ubehag, noe som nevnes i flere kapitler – blant annet Ingvill Bjørnstad Åberg (kapittel 10) og Kristin Belt Skutlaberg (kapittel 3) – være aktuelt i flere andre kontekster. Den spente verdenssituasjonen utfordrer hele utdanningsfeltet til å tenke nytt. Avslutningsvis bidrar Catrine Torbjørnsen Halås og Kari Smith med fruktbare perspektiver på hvordan usikkerhetens pedagogikk kan muliggjøre utdanning av en generasjon som vokser opp i en verden preget av spenninger og uro.

Vi håper antologien kan inspirere representanter på tvers av fag og sektorer til å lære fra hverandre og bidra til en flerstemmig diskusjon av utdanningsforskningen i Norge.

Referanser

- Gadamer, H.-G. (2008). *Philosophical hermeneutics* (D. E. Linge, Red. & Overs.). University of California Press.
- Gadamer, H.-G. (2012). *Sannhet og metode: Grunntrekk i en filosofisk hermeneutikk* (L. Holm-Hansen, Overs.). Pax Forlag.
- Gadamer, H.-G. (2017). *Forståelsens filosofi* (H. Jordheim, Overs.). Cappelen Damm Akademisk.
- Høgheim, S. & Jenssen, E. S. (2022). Femårig grunnskolelærerutdanning – slik studentene beskriver den. *Uniped*, 45(1), 5–15. <https://doi.org/10.18261/uniped.45.1.2>
- Kemmis, S., Wilkinson, J., Edwards-Groves, C., Hardy, J., Grootenboer, P. & Bristol, L. (2014). *Changing practices, changing education*. Springer.
- Schatzki, T. (2010). *The timespace of human activity*. Lexington Books.
- Solhaug, T. (2008). Kritiske blikk på skolens opplæring til demokrati. *Norsk Pedagogisk Tidsskrift*, 92, 255–261.